

NORGES HØYESTERETT

Den 18. oktober 2012 avsa Høyesterett dom i

HR-2012-01975-A, (sak nr. 2012/269), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Hege K. Henriksson – til prøve)

mot

B (advokat Jonny Sveen – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

(1) Dommer **Tønder**: Saken gjelder utmåling av oppreisning ved legemsbeskadigelse utført av flere mot en forsvarsløs person, og som har karakter av mishandling.

(2) Nordre Vestfold tingrett avsa 11. februar 2011 dom som for A har slik domsslutning:

"1. A, født 31.7.1984, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ, jf. § 232 til fengsel i 1 – ett – år, jf. straffeloven § 61 og § 64 jf. § 62.

...

4. A, C og D dømmes in solidum til å betale til BB erstatning for økonomisk tap med kr. 5 000,- – femtusen – og oppreisningserstatning med kr. 80 000,- – åttitusen – innen 14 – fjorten – dager fra dommens forkynnelse."

(3) Når det i punkt 4 står BB, er det feilskrift for B.

(4) A, C og D anket til lagmannsretten. As anke gjaldt straffutmålingen og det sivile krav. De to andre anket i tillegg over bevisvurderingen under skyldspørsmålet. Agder lagmannsrett avsa 9. september 2011 dom som for A har slik domsslutning:

" ...

3. I Nordre Vestfold tingretts dom av 11. februar 2011 vert gjort den endring at straffa for A, fødd 31. juli 1984, vert sett til fengsel 10 -ti- månader.

4. **A, D og C betaler ein for alle og alle for ein til B i erstatning for økonomisk tap kr. 5 000,- - kronerfemtusen -, og i form av oppreisning kr. 80 000,- - kroneråttitusen - innan 14 – fjorten – dagar frå forkynninga av denne dommen."**

- (5) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder utmålingen av oppreisningen.
- (6) *Jeg er kommet til at anken ikke kan føre fram.*
- (7) Det framgår av lagmannsrettens dom at B om kvelden den 13. august 2010 ble bedt om å komme til As bopel der han møtte A og de to andre tiltalte i saken. Foranledningen var at A ønsket å få gjort opp en gjeld som B angivelig skulle ha til ham på 500 eller 1 500 kroner. Etter noe diskusjon om pengene gikk A til angrep på B ved å tildele ham to slag i ansiktet. En av de andre tok deretter tak i B og kastet ham i gulvet. Her ble han utsatt for gjentatte slag og spark fra A og en av de medtiltalte, mens den tredje holdt ham fast. I tillegg til å tildele B flere slag og spark mens han lå nede, slo A til ham med en pinnestol. I dommen er det beskrevet at B lå i fosterstilling med hendene mot hodet for å verne seg som best han kunne. Dette pågikk inntil en av de medtiltalte "stemplet" hodet hans med foten, det vil si at han ble tråkket hardt i hodet. Etter dette besvimte B.
- (8) Det følger videre av lagmannsrettens dom at B, etter at voldsutøvelsen var opphørt, ba om å få legehjelp, og at han i den forbindelse sa at han kunne fortelle at han "tryna på sykkel". Dette ble nektet ham. B snek seg så ut morgenen etter. Mobiltelefonen hans var blitt tatt fra ham, og han fikk låne en telefon i en butikk, slik at han fikk ringt sin tidligere samboer og sin far. Han ble brakt til legevakt og derfra videre til sykehuset i Tønsberg, der han ble i to døgn. Etter dette fikk han hjelp fra hjemmetjenesten i tre uker.
- (9) På sykehuset ble det konstatert leverskade av første grad og noen sårskader og hevelser i ansiktet. Han har hatt time hos kiropraktor på grunn av smerter i skulder og brystryggen. I ettertid har han også hatt psykiske plager med nedsatt livskvalitet og redsel for represalier fra miljøet.
- (10) A har både for tingretten og lagmannsretten erkjent forholdet. Han er dømt etter straffeloven § 229 første straffalternativ, men lagmannsretten presiserer at forholdet ligger i alternativets øvre sjikt. I tillegg er straffeloven § 232 gitt anvendelse.
- (11) Både for tingretten og for lagmannsretten ble de tiltalte dømt til in solidum å betale B 80 000 kroner i oppreisning. Det er oppreisningens størrelse A vil ha prøvd ved anken til Høyesterett, idet han mener at denne er satt vesentlig for høyt.
- (12) Oppreisning er hjemlet i skadeserstatningsloven § 3-5. Den skal utmåles til det som retten "finner rimelig" og skal gjelde for "den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art".
- (13) Om oppreisningens formål heter det i Rt. 2011 side 769 avsnitt 21:

"Oppreisningsansvaret har tradisjonelt vært pønalt motivert. Det har fremdeles en ideell funksjon, som uttrykk for sterk samfunnsmessig missbilligelse av handlingen. I nyere rettspraksis fremheves imidlertid først og fremst oppreisningserstatningens betydning som kompensasjon til offeret, jf. blant annet Rt. 1999 side 1363 (på side 1378-

1379), Rt. 2005 side 289 avsnitt 42, Rt. 2006 side 61 avsnitt 17, Rt. 2009 side 140 avsnitt 39 og Rt. 2010 side 1537 avsnitt 19."

- (14) Jeg bygger på det som her uttales. At hovedhensynet bak oppreisningsansvaret har vært dreid mot kompensasjon til fornærmede, er i samsvar med den senere tids økte oppmerksomhet mot ofrene for straffbare handlinger. Som førstvoterende bemerker i dommens avsnitt 29, er dette en av grunnene til at oppreisningsnivået er justert noe oppover de seneste årene.
- (15) Oppreisningen skal i denne saken utmåles for overtredelse av straffeloven § 229 om legemsbeskadigelse. Slike skadeforvoldelser varierer betydelig i karakter og grovhet. Det ligger derfor ikke til rette for å operere med et standardnivå. Utmålingen må skje skjønnsmessig. Om hva det i denne forbindelse skal legges vekt på, heter det i avsnitt 28 i nevnte dom:
- "Det legges i rettspraksis blant annet vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkninger. Det vil ut fra forholdene i den enkelte sak kunne variere hvilke momenter som kommer i forgrunnen."**
- (16) Ved vurderingen er det naturlige utgangspunkt selve den handling som B har vært utsatt for. Det er således hvordan de momentene som er framhevet i sitatet ovenfor, gjør seg gjeldende i det konkrete hendelsesforløp som må være avgjørende. Om forholdet skal subsummeres under § 229 første eller andre straffalternativ, er i seg selv uten betydning.
- (17) Selv om det ikke er grunnlag for standardisering av oppreisning ved legemskrenkelser, bør det tas utgangspunkt i en objektivisert vurdering av handlingens grovhet og de følger den i alminnelighet vil ha, både i form av fysiske skader og psykiske ettervirkninger. Hvilke konkrete følger voldsanvendelsen har fått for fornærmede i det enkelte tilfellet, kan være noe tilfeldig og bør derfor ikke være avgjørende for utmålingen, selv om de ikke er uten betydning. Jeg viser i denne forbindelse til Rt. 2011 side 100 avsnitt 26.
- (18) Selv om utmåling av oppreisning bør være mer objektivisert enn tradisjonell straffutmåling, vil straffenivået likevel ofte, om ikke alltid, kunne gi noe veiledning også for oppreisningsnivået, siden de samme momentene gjennomgående vil være relevante, jf. Rt. 2005 side 1749 avsnitt 26 og Rt. 2010 side 1537 avsnitt 24. En konsekvens av dette vil måtte bli at en generell heving av straffenivået ofte vil kunne ha betydning for oppreisningsnivået. Dette vil særlig gjelde der heving av straffenivået er begrunnet i forbrytelsens skadevirkninger for fornærmede. I denne forbindelse er det av interesse at forholdet i vår sak ble begått etter lovendringen 25. juni 2010, som blant annet hevet strafferammene for legemsbeskadigelse. Den samtidige økningen av strafferammene for seksuallovbrudd var således en av betraktningene som lå til grunn for hevingen av oppreisningen for voldtekt til samleie fra 100 000 til 150 000 kroner, jf. avsnitt 18 i Rt. 2011 side 743.
- (19) Endelig peker jeg på at det nivå for oppreisningsbeløp som er utviklet gjennom rettspraksis på områder hvor det ligger til rette for standardisering, som for eksempel for voldtekt til samleie, som jeg nettopp har nevnt, vil kunne ha en viss interesse ved fastlegging av oppreisningsnivået for legemsbeskadigelser, jf. Rt. 2005 side 1749 avsnitt 26.

- (20) Jeg går så over til å se på forholdene i vår sak.
- (21) B ble ved hendelsen utsatt for massiv vold fra de tre domfelte. Han ble tildelt en rekke slag og spark mot kroppen og hodet, han ble slått med en pinnestol, og det hele endte med at han besvimte på grunn av "stempling" av hodet. En illustrasjon av omfanget av voldsutøvelsen får man når det i lagmannsrettens dom heter at både vakthavende lege på legevakta, som kjente B godt, hans tidligere samboer og hans far knapt kjente ham igjen på grunn av opphovnet og forslått ansikt og hode. Det er således grunn til å tro at voldsutøvelsen hadde et atskillig større skadepotensiale enn det som ble realisert.
- (22) Det foreligger også flere trekk som bidrar til å forsterke handlingens grovhet. I denne forbindelse er det illustrerende at alle momentene, med unntak av ett, som det etter straffeloven § 232 tredje punktum særlig skal legges vekt på ved avgjørelsen av om "andre særdeles skjerpene omstendigheter foreligger", er til stede. For det første må det ut fra lagmannsrettens beskrivelse legges til grunn at voldsutøvelsen skjedde uprovosert. Dernest kommer at B, etter at han var brakt ned på gulvet, ble stilt i en totalt forsvarsløs posisjon ved at han ble holdt av den ene mens de to andre slo og sparket. At det var flere om voldsutøvelsen, er også i seg selv med på å gi hendelsen et særlig grovt preg. Endelig konkluderer både tingretten og lagmannsretten med at overtredelsen har karakter av mishandling.
- (23) Disse momentene tilsier at B må ha opplevd situasjonen som særdeles truende. Dette forsterkes ytterligere ved at volden, slik det framgår av lagmannsrettens dom, gikk for seg over noe tid, av personer som alle var ruspåvirket og der to av dem tidligere er dømt for vold, og at den føyer seg inn i et mønster av utbredt voldsjustis i narkotikamiljø.
- (24) Som et ikke uvesentlig tilleggsmoment kommer det forhold at B ble nektet å tilkalle lege, og at han, ved at hans mobiltelefon ble tatt fra ham, fikk inntrykk av at han ble holdt tilbake etter at voldsutøvelsen var avsluttet.
- (25) Denne beskrivelsen tilsier at oppreisningsbeløpet for overtredelsen må settes relativt høyt.
- (26) Som nevnt må det, når nivået nærmere skal fastsettes, ses noe hen til den utmålte straffen. I dette tilfellet gir straffen på fengsel i ti måneder lite veiledning, da den er utmålt under hensyntaken til straffeloven § 64 første ledd, jf. § 62, idet A ved Nordre Vestfold tingretts dom 23. november 2010 ble dømt til fengsel i ett år og seks måneder, der fem måneder ble gjort betinget. Videre er det tatt hensyn til straffeloven § 61 på grunn av tidligere domfellelser, blant annet for vold, mens det på den annen side er gjort et visst fradrag for tilståelse, jf. straffeloven § 59 andre ledd.
- (27) Tingretten ga uttrykk for at straffen for A, om man ser bort fra straffeloven § 64, men tok hensyn til § 61 og § 59 andre ledd, passende kunne settes til fengsel i ett år og seks måneder. Selv om lagmannsretten ikke direkte uttaler seg om dette, antar jeg at utgangspunktet har ligget tilnærmet i samme område.
- (28) Til sammenligning nevner jeg at Høyesterett i Rt. 2005 side 1749 satte oppreisningsbeløpet til 40 000 kroner i sak om overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ og § 228 første ledd. Straffen var av lagmannsretten satt til fengsel i ti måneder. Etter den tid har det skjedd en gradvis heving av straffenivået for legemsbeskadigelser. Dommen gir derfor ikke veiledning for vår sak.

- (29) Mer nærliggende er det å sammenligne med Rt. 2011 side 100. Her gjaldt domfellelsen overtredelse av straffeloven § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232, idet domfelte hadde påført fornærmede et 15 cm langt kutt på venstre side av halsen, slik at flere Halsmuskler og store blodårer ble helt overskåret. Oppreisningen ble satt til 80 000 kroner, det vil si det samme beløp som tingretten og lagmannsretten kom til i vår sak. Den utmålte straffen var imidlertid høyere, nemlig fengsel i to år og tre måneder.
- (30) Heller ikke denne dommen er direkte veiledende, siden overtredelsene fant sted før lovendringen 25. juni 2010 da Stortinget hevet strafferammene for blant annet legemsbeskadigelse. Forholdet i vår sak fant sted etter dette tidspunkt, noe som må få følge for oppreisningsnivået. Jeg viser til det jeg tidligere har sagt om forholdet mellom endring i straffenivået og oppreisningsnivået. Utmålingen fant dessuten sted på et tidspunkt da den normerte oppreisningen for voldtekt til samleie var på 100 000 kroner. Det er grunn til å tro at dette har hatt betydning.
- (31) Etter en samlet vurdering og tatt i betraktning at tingretten og lagmannsretten har fastsatt oppreisningen etter en umiddelbar bevisføring, er jeg kommet til at det ikke er grunn til å fravike deres utmåling, det vil si at oppreisningen settes til 80 000 kroner.
- (32) B har vunnet saken, og han har nedlagt påstand om at det offentlige skal tilkjennes sakskostnader. I et tilfelle som dette, hvor domfelte under en offentlig straffesak selv forgjeves forfølger sivile krav, skal det ikke idømmes sakskostnader for det offentliges utgifter til bistandsadvokat, jf. Rt. 2012 side 201 avsnitt 40 til 44.
- (33) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(34)	Dommer Kallerud:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(35)	Dommer Indreberg:	Likeså.
(36)	Dommer Stabel:	Likeså.
(37)	Dommer Matningsdal:	Likeså.

(38) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: